

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תיק 143372/5

בבית הדין הרבני האזורי באר שבע

לפני כבוד הדיינים:

הרב אהרן דרשביץ – אב"ד, הרב עובדיה חפץ יעקב, הרב אברהם צבי גאופטמן

התובע: פלוני (ע"י ב"כ טו"ר ידידיה כהן)
נגד

הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד דן מלכיאלי)

הנדון: האם ניתן ליישב סתירה בלשון שטר הסכם גירושין ע"י מתן פרשנות דחוקה

פסק דין

בפנינו תביעת האב להפחתת מזונות.

טענות האב בדיון מתאריך ז' באייר תשפ"א (19.04.2021) ובסיכומים:

- הסכם הגירושין נחתם בין הצדדים בתאריך כ"ז אייר תשע"ז (23.5.2017). סעיפים 61, 67 ו-68 בהסכם עוסקים במזונות ורלוונטיים לדיון ולתביעה. בסעיף 61 נכתב שחיוב המזונות הינו סך 1,900 ש"ח כל חודש.
- בסעיף 67 נכתב כי קצבת בט"ל וכל קצבה אחרת שתתקבל מכל גורם אחר תשולם לאם הילדה בנוסף למזונות. אולם בסעיף 68 נכתב כי האישה מתחייבת לעדכן את האב בכל קצבה נוספת ובכל תשלום נוסף [...] ובכל שינוי בעניין קצבת הילדה.
- זה אומר, סעיף אחד מדבר על קצבאות רגילות או מענקי קורונה וכדומה, אבל התחדשה קצבת נכות של 1,100 ש"ח, אשר נכתבה משום שהצדדים היו בהליכי תביעה מול המל"ל לקבל את קצבת הנכות עבורה.
- קצבה זו בסך 1,100 ש"ח יש לקזזה ממועד תחולתה רטרואקטיבית מתשלום המזונות אותו התחייב האב לשלם בהסכם הגירושין.

טענות האם בדיון מתאריך ז' באייר תשפ"א (19.04.2021) ובסיכומים:

- לדברי האם כל קצבאות הביטוח הלאומי המופיעות בסעיף 67 בהסכם הגירושין כוללות את קצבת הנכות המופיעה בסעיף 68, וכאמור בסעיף 67 גם הקצבה הזו הינה בנוסף לתשלום המזונות.
- בנוסף הקצבה הנ"ל מגיעה לאישה משום שהיא ניתנת עבור השגחה, ואכן האישה משגיחה על הקטינה ולפיכך האישה זכאית לקצבה זו.
- לגבי מזונות עבר, ככל שמתחשבים בקצבת הנכות הרי נאכלו ולא הספיקו למזונות הקטינה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דיון והכרעה

לכאורה, כאמור בטענות הצדדים, שני הסעיפים אכן סותרים, שהרי בסעיף 67 כתוב במפורש שכל קצבה מהביטוח לאומי היא לאם. מנגד, סעיף 68 מחייב את האם לעדכן את האב "בכל קצבה נוספת ובכל תשלום נוסף שישולם ע"י גורם אחר ובכל שינוי בעניין קצבת הילדה".

על אף שלא נכתב בהסכם מהי התוצאה של שינוי בקצבה, ביה"ד מתרשם שהסעיף לא נכתב לחינם. בנוסף, ידוע הכלל כי יד בעל השטר על התחתונה, וכאשר יש מחלוקת בפרשנות השטר לכל הדעות המוציא מחברו עליו הראייה. ובנ"ד שהאישה היא המוציאה עליה נטל ההוכחה.

בנוסף הסך 1,900 ש"ח שאליו התחייב האב אינו סכום נמוך, בפרט לאור השתכרותו הממוצעת – לדבריו, סך 6,000 ש"ח לחודש. יחד עם קצבת הנכות, ללא קצבת הילדים, הסכום אותו מקבלת האם עבור הקטינה הינו סך 3,000 ש"ח.

אמנם הנוהג בפסיקה הוא כי קצבאות הנכות מיועדות עבור מי שהן נקצבו עבורו, אולם אין בכך כדי לשלול את הטענה לפיה האב התחייב במזונות גבוהים מכפי יכולתו על דעת זה שהקטינה אינה מקבלת קצבת נכות, וכפי שצוין בהסכם בכך שעל האם לעדכנו במידה שיחול שינוי בקצבאות המשולמות עבור הקטינה.

אולם, על מנת שלא תיפגע הקטינה בכך, הרי בנוסף לסכום המזונות עליו יהיה לשלם מחצית הוצאות רפואיות וחינוך חריגות שאינן ממומנות ע"י הקופה או המדינה.

ביחס למזונות עבר, ביה"ד מקבל את עמדת ב"כ האישה שהן נאכלו, וכפי שהשיב האב לביה"ד בחקירתו בדיון מתאריך ז' באייר תשפ"א (19.04.2021) שידע על הקצבה שהקטינה מקבלת, ואף היה שותף לאם במאמצים לקבלה, על כן מן הסתם מחל עד כה על זכויותיו ככל שיש בקצבת הנכות של הקטינה. מכל מקום, אף אם לא מחל, יש להעמיד את אשר שולם כבר בחזקת האם, וכפי שנפסק בשו"ע (ח"מ מב, ח): "בכל הני דאמרינן לעיל שיד בעל השטר על התחתונה, אי תפס מטלטלים, לא מפקינן מיניה".

עם זאת, אין הכרח לומר שכוונת ההסכם היא שקבלת קצבה בגובה מסוים תפחית בסכום זהה את גובה המזונות אליהן התחייב האב, אלא רק תפחית במידת מה את נטל תשלום המזונות מכתפי האב.

אפשר שבכך ניתן גם ליישב את הסתירה בנוסח השטר, אף אם הפרשנות שתתקבל אינה מרווחת דיה. הדברים מבוארים בשולחן ערוך חושן משפט (מב, ה):

"היה כתוב בו למעלה דבר אחד, ולמטה דבר אחר, ואפשר לקיים (שניהם), מקיימים אותם. אבל אם הם סותרים זה את זה, כגון שכתוב למעלה: מנה, ולמטה: מאתים, או איפכא, הולכים אחר התחתון".

כתב על כך הסמ"ע (ס"ק י):

"בדרכי משה (סעיף ח') נתבאר דאפילו אם הקיום הוא בדוחק מכל מקום מקיימין, משום דאין דרך הבריות לחזור בדבריהם תוך כדי דיבור".

ובש"ך (שם ס"ק ט) חלק על דבריו, וכתב:

"וליתא כן בד"מ (סעיף ח'), רק שכתב בד"מ בשם תשובת מיימוני (סוף הל' מלוה ס"י ס"ט) דהיכא דאפשר לקיים אפילו היכא דשתי הלשונות מרוחקים זו מזו מקיימים אותו, וכל שכן היכא דסמיכי אהדדי, דלאו אורחא הוא לסתור דבריו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תוך כדי דיבור, עכ"ל. ורוצה לומר שהם מרוחקים ויש דברים אחרים מפסיקים ביניהם, אבל כשאי אפשר ליישבם אם לא מדוחק, זה לא שמענו".

מחלוקתם הינה בביאור דברי הדרכי משה (שם, סק"ח) שכתב:

"הא דהכל הולך אחר התחתון היינו היכא דליכא לקיים ב' הלשונות שיהיו סותרים זא"ז, אבל היכא דאפשר לקיים, אף דשתי הלשונות רחוקים זו מזו מקימים אותן, כ"ש היכי דסמיכי אהדדי, דלאו אורחא הוא לסתור דבריו תוך כ"ד".

לדעת הסמ"ע כוונת הד"מ היא שגם כאשר הפירוש באמצעותו אנו מיישבים את הסתירה בין הלשונות בשטר הינו רחוק ודחוק, יש לנו ללכת אחריו, מאחר שאין דרכם של בני אדם לסתור עצמם באותו שטר. לעומתו הש"ך, מבאר את הד"מ שכוונתו היא ביחס לשתי לשונות השטר הסותרות זו את זו, שאף אם הן רחוקות אחת מהשנייה בשטר, כלומר ישנם סעיפים אחרים המפסיקים ביניהם, בכל זאת, אם ניתן ליישב הסתירה מיישבים אותה, ואין הולכין אחר התחתון, וכל שכן כאשר הלשונות הסותרות סמוכות זו לזו בשטר, שאז ודאי שיש ליישבן, מאחר שאין דרכם של בני אדם לכתוב דברים סותרים כאשר הם סמוכים זל"ז. אולם ודאי שאין להעמיס בדברי הד"מ שיש ליישב את הסתירה בין הלשונות באמצעות יישוב דחוק.

לכאורה דברי הש"ך מתיישבים יותר עם לשון הדרכי משה, שחילק בין לשונות רחוקים ללשונות סמוכין, ואין בהם כל התייחסות למצב בו ניתן ליישבם בדוחק, אלא שמעיון בתשובות מיימוניות (שככל הנראה לא היו בפני הש"ך), שמתוכם דלה הד"מ את דבריו, נראה לכאורה כדברי הסמ"ע.

התשובות מיימוניות (משפטים סימן סט) עוסק בסתירה בנוסח שטר מתנה שנתן האב לבנו. מראשו של השטר עולה כי המתנה ניתנה כמתנת בריא, שאינה חוזרת, ואילו מהמשכו של השטר נראה כי יש כח בידי האב לחזור בו ממתנתו ולשנותה. וז"ל:

"נ"ל שהמתנה שנתן האב לבנו בראשונה קיימת שהרי נתן לו הבית במתנת בריא דלא להשנאה ודלא למהדר בה. ואף על גב דאמרי' בפ' גט פשוט (קסה ב) כתב בו למעלה מנה ומלמטה מאתים הכל הולך אחר התחתון וכו', והכא הרי כתב כל ימי חיינו יש לנו כח בנכסינו לעשות כל חפצינו להשכין ולהחליף להשכיר למכור וליתן וכו', בהא מילתא לא משוינן ליה הדרנא ממאי דאיכתיב ברישא, דבכל דוכתא דמצינן לפרושי לכל מילי דשטרא לעשו' אחד עבדינן, דדוקא כתב בו למעלה מנה ולמטה מאתים דלית נגר בר נגר שיעשם אחד אמרינן הכל הולך אחר התחתון אבל הכא איכא לפרושי ודאי דלא סתר למאי דכתב מעיקרא ומנכסינו דקאמר היינו במטלטלין וספרים ושאר קרקעות שלא כתבם לשום אדם בחייו מעכשו דהא נכסינו קאמר ומה שכבר הקנה בקנין בעדים לבנו לא מיקרי נכסינו".

התשו' מיימוניות מיישב כי מתנת הבית הינה אכן מתנת בריא, ומה שכתב האב בהמשך שיכול לשנות את המתנה, אין כוונתו לבית אלא למטלטלין ושאר קרקעות, עי"ש. בכל אופן כותב בתוך דבריו: "דדוקא כתב בו למעלה מנה ולמטה מאתים, דלית נגר בר נגר שיעשם אחד, אמרינן הכל הולך אחר התחתון", כלומר דווקא בסתירה שאין שום דרך בעולם ליישבה, הולכים אחר התחתון, משא"כ בסתירה שניתן ליישבה בדרך כלשהיא, ולכאורה גם אם הדברים דחוקים.

מקורם של דברים הוא בתשובת המהר"ם מרוטנבורג (כפי שהביא ההגהות מיימוניות פכ"ז מהלכות מלוה ולוה הי"ד), וז"ל המהר"ם מרוטנבורג (סימן תתקנט):

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"דהא דאמרינן הכל הולך אחר התחתון, הני מילי היכא דאי איפשר לקיים שתי הלשונות עליון ותחתון שלא יהו סותרין זה את זה, אבל היכא דאיפשר לקיימם לא אמרינן דסתרי אהדדי, אפילו היכא דשתי הלשונות מרוחקין זה מזה, כל שכן הכא דסמיכי להדדי דלאו אורחא הוא לומר בתוך כדי דיבור לומר ב' לשונות דסתרי אהדדיא.

תדע, דמיבעיא לן התם (שם קסו, ב) קפל מלמעלה וספל מלמטה מהו, מי חיישין לזכוב או לא, תיקו. אלמא אף על גב דלכאורה היה לו להיות דבר פשוט דלא ניחוש לזכוב, אפילו הכי מספקא ליה, אלמא דטרחינן כדי לישב שני הלשונות דלא ליסתרו אהדדי".

לדברי המהר"ם יש לנסות ליישב את לשון השטר, אף כשהסתירה היא בין שני לשונות מרוחקים. המהר"ם מסיים דבריו בכך שיש לטרוח כדי ליישב את שני הלשונות, כדי שלא יסתרו האחד את רעהו.

ראיתו של המהר"ם היא מניסיונה של הגמרא ליישב סתירה בשטר בין "קפל" ו"ספל", דהיינו שטר בו נכתב שפלוני הפקיד בידי חבריו "ספל", ובהמשך השטר נכתב שהפקיד "קפל", דהיינו טליתות הראויות לקפלן. הגמרא מסתפקת אם ניתן ליישב את הסתירה בהעלאת האפשרות שזכוב שנגע בדיו שבשטר קיפל רגלה של הקו"ף ועשאה כסמ"ך.

באופן פשוט לא היינו מעלים בדעתנו אפשרות רחוקה זאת כדי להעמיד את השטר על מתכונתו, אך הגמרא לא נמנעה מניסיון דחוק זה על מנת ליישב את השטר.

לכאורה דברים אלו מסייעים לשיטת הסמ"ע הסובר שמקיימים את השטר גם מדוחק.

לפיכך גם בנדו"ד, בו ישנם שני סעיפים סותרים, באחד נכתב כי "קצבת בט"ל וכל קצבה אחרת שתתקבל מכל גורם אחר תשולם לאם הילדה בנוסף למזונות", ואילו בשני נכתב כי "האישה מתחייבת לעדכן את האב בכל קצבה נוספת ובכל תשלום נוסף [...] ובכל שינוי בעניין קצבת הילדה".

לכאורה הסעיף הראשון ברור, לפיו כל קצבה שתתקבל, לא תגרע מגובה המזונות. באשר לסעיף השני, היה מקום לבארו כחובת עדכון של האשה בעלמא, בלי השלכות מעשיות. אולם קשה מאוד לומר שהסכם גירושין יעסוק בעדכון בעלמא בלי כל נפקות לדינא, לכן היה מקום לבאר, גם אם בדוחק, ש"כל קצבה שתתקבל מכל גורם בגין הילדה תשולם לאם הילדה בנוסף למזונות", היינו שאכן אין לקזז את סך הקצבה מסך המזונות המשולם ע"י האב. מה שכתוב בהמשך ש"האישה מתחייבת לעדכן את האב בכל קצבה נוספת ובכל תשלום נוסף [...] ובכל שינוי בעניין קצבת הילדה", היינו מפני שבמקרה כזה יוכל האב לעתור להפחתה מסוימת מנטל המזונות הגבוה שלקח על עצמו, בשל שינוי נסיבות, אף אם אין לקזז את הקצבה באופן מלא.

לאור האמור ביה"ד מוצא לנכון על דרך הפשרה לחייב את האב במזונות הקטינה מיום הדיון בתאריך ז' באייר תשפ"א (19.04.2021) סך 1,350 ש"ח לחודש – דהיינו 1,900 ש"ח בניכוי מחצית מקצבת הנכות סך 550 ש"ח – הכוללים את האמור בהסכם הגירושין שקיבל תוקף בתאריך כ"א בסיון תשע"ז (15.06.2017) בסעיף 62, ובנוסף מחצית הוצאות רפואיות וחינוך חריגות.

יש לציין, כי מאחר שהקצבה מבל"ל ניתנת עבור השגחה, יש מקום להורות לאב להרחיב את זמני השהות עם הבת במידת מה, אולם מאחר שאין בפנינו תיק זמני שהות, איננו קובעים בכך מסמרות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מסקנה

להוציא פס"ד למזונות הקטינה על סך 1,350 ש"ח לחודש, החל מתאריך ז' באייר תשפ"א (19.04.2021). שאר הפרטים לעניין מזונות הקטינה נותרים על כנם על פי הסכם הגירושין הנ"ל.

פסה"ד ניתן לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של הצדדים.

ניתן ביום י"ח בכסלו התשפ"ב (22/11/2021).

הרב אברהם צבי גאופטמן

הרב עובדיה חפץ יעקב

הרב אהרן דרשביץ – אב"ד

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה